

Tema trauma del 1 (4): Förlängd exponering

Fortsättning på del 1 (4).

Ibland spelade vi improvisationsteater i mitt hem.

Alltid i mitt hem. Kanske kände mina kamrater att atmosfären var tolerant, och att mina föräldrar var intresserade av oss barn och vår kreativitet. Jag upplevde inte samma intresse i mina kamraters hem. Syskon bråkade, eller satt ensamma på något rum och spelade TV-spel. Aldrig lekte någon av deras föräldrar med oss när jag var där. Kanske lekte de vid andra tillfällen. Jag hoppas det.

Vi spelade oftast teater i vardagsrummet, med mina föräldrar som publik. Ibland såg några grannkvinnor på, som råkade vara inne på en kopp kaffe. I klädkammaren på nedervåningen hängde gräsliga klänningar som mor ärvt av sin mor, jag tror till och med av sin mormor som var född på 1880-talet. De användes bara av oss barn när vi ville spexa. Några av mina tidigaste dagboksanteckningar beskriver i korthet vår teaterverksamhet.

840104: "Stina och jag har lekt idag med. Vi klädde ut oss och låtsades att vi kom från kyrkans syförening. Vi ställde fram kaffeservisen och hade kafferep. Sedan skällde vi på alla besvärliga barn. Min mamma gapskratta men Stinas mamma sa ingenting. Så idag har vi haft det väldigt roligt."

840112: "Idag har Lotta, Lovisa och jag lekt. Vi har spelat en pjäs om gamla åderförkalkade tanter. Det var jätteskoj."

Även om uppskattningen varierade hos vår begränsade publik, tvivlade vi aldrig på vår förmåga att underhålla vuxenvärlden.

En eller kanske ett par gånger, spelade vi TV-programmet Här är ditt liv, med mig som den skorrande programledaren Lasse Holmqvist. Signaturmelodin som i original spelades på piano, spelade jag på vår elorgel när "sändningen" gick igång. Vi hade planerat en viss ramhandling med våra klasskamrater som gäster, som alltså gestaltades av oss. Huvudgästen som byttes ut med jämna mellanrum, hade i vuxen ålder helt andra karaktärsdrag än dem som visat sig under skolorn. Klassens ljus, en pojke som ofta hade alla rätt på proven, och presterade bäst i idrott, hade blivit en idiot som svarade fel på enkla frågor. Kroppsligt var han numera svag, och blev snabbt nedbrottad av en kvinnlig gäst. Killen som haft det tuffast i skolan, både i teoretiska ämnen och på idrotten, var nu professor och hjulade in i studion som en elitgymnast.

Vi spelade även in radioteater och radioprogram vid stereomikrofonen, och jag har fem kassettband sparade med inspelningar från första halvan av åttiotalet. De flesta är gjorda av mig och mina jämnåriga kamrater. Jag har inte lyssnat på banden sedan tiden då vi spelade in. Allt är improviserat, som pjäser, sånger och program med frågesport och önskelåtar. Ring så spelar vi med Hasse Tellemar nämns aldrig, men det är troligt att det är det radioprogrammet som vi försöker efterlikna.

Jag har plockat fram kassetterna, och tänker ägna några timmar åt genomlysning. Vad kommer att ske med mig då? Varför har jag inte lyssnat på dem under alla år som gått? Jag vet att inspelningarna är värdefulla skatter fyllda av humor, satir och imitationer.

I mitt hem hade vi barn även en nyhetsredaktion, och programmet hette Rapport, precis som i SVT.

Nyheterna lästes upp i TV, som var en kartong vi klippt ur i båda ändarna. Jag har en pärm sparad med alla nyheter, som för det mesta var starkt överdrivna, eller rena påhitt. Ett exempel var det otäcka dubbelmordet på det holländska paret som tältade i Lappland vid sjön Appojaure. I vår sändning fick tittarna veta att holländarna i själva verket var ett par grannar till oss, och att ett vittne sett min mor på platsen med en stor kniv. I sportnyheterna kunde vi meddela att Sverige slagit Sovjet i ishockey med 23-0. Alla i den så kallade superfemman hade spelat uselt. Backen Fetisov var för fet för att orka röra på sig, och backen Kasatonov för kass. Den anfallande KLM-kedjan hade också stora problem. Krutov saknade krut, Larionov larvade sig, och Makarov hade magknip efter att ha ätit för mycket makaroner. Vi gav honom därför öknamnet Makaronov. Målvakten Tretiak hade legat dyngrak bredvid kassen efter en blöt natt med rysk vodka. Den svenske målvakten Pekka Lindmark hade somnat av uttråkning vid sin kasse, eftersom han aldrig såg röken av någon sovjetisk spelare.

Bakning var en annan sysselsättning som jag och mina vänner ägnade mycket tid åt i tioårsåldern. Även detta skedde enbart i mitt föräldrahem. Den största tjusningen med baket var hemlighetsmakeriet. Det skulle alltid ske utan de vuxnas insyn och vetskap. Därför bakade vi på eftermiddagen under de kortare skoldagarna, så vi hann klart och städa undan innan mina föräldrar kom hem från arbetet. Utvädring av lukt var också nödvändigt för överraskningens skull.

Bakproceduren gick i ett furiöst tempo. Någon läste receptet högt och hetsigt, och tittade på klockan då och då och påminde om tiden. Ett par stod med varsin mjölpåse, medan någon grävde med måtten. Någon smorde plåtar eller formar. Hördes ljudet av en bil sprang någon fram till fönstret för att spana, i värsta fall fick denne springa ut och uppehålla min mor som brukade komma hem något tidigare än far.

En gång då vi just gräddat en plåt med schackrutor, ringde det på dörren.

- Vänta! skrek vi i kör till den okände.

Vi ville först få bort kaklukten, så personen inte skulle skvallra om vår hemliga bakning. Vi trodde tydligen att våra bestyr i köket ägde ett stort allmänintresse. Att både matos och kaklukter tränger ut genom ett hus tänkte vi inte på. Vi öppnade balkongdörren för vädring, och sedan tog jag mors parfymflaska från badrumsskåpet och sprayade i både hallen och köket. Plåten med de varma schackrutorna fick en extra dusch. Sedan öppnade vi ytterdörren.

Där stod den äldre brodern till en av flickorna och trampade otåligt, och bad systemen följa med hem på middag. Vi svarade inget, utan stirrade bara på honom för att utröna om han kände doften av kakor.

- Vad gör ni egentligen? frågade han till slut.

- Ingenting! svarade vi mycket klyftigt.

Men så frågade Stina:

- Känner du att det luktar något?

Pojken stod kvar på trappan medan näsborrarna vidgades. Sedan sken han upp och utbrast:

- Småkakor!

-Nej! skrek vi.

Han missförstod och tänkte nog gissa igen när jag sa:

- Det är rätt. Det är småkakor.

Otroligt, men han sa faktiskt så. Småkakor. Inte bröd eller bullar.

Vi städade undan och fortsatte med vädringen. När min mor kom hem la hon inte märke till någon kaklukter.

Det var ett lyckat bak trots allt, även om mor av någon anledning tyckte att schackrutorna smakade parfym.

En gång bakade vi jitterbuggare och struvor. De senare hade vi friterat i olja, något som imponerade på min mor. Struvorna kvalade därför in med en plats på det fina kakfatet, som ställdes fram vid kafferep.

Den största utmaningen i bakkonsten antog jag och min klasskamrat Lovisa. Vi bestämde oss för att baka på natten, utan att väcka mina föräldrar som sov med öppen dörr, bara några få meter från köket. Vi lyckades mot alla odds. Inte ens då ugnsluckan knäppte till, vaknade min lättväckta mor. Far och mor kunde knappt tro oss då vi på morgonen berättade om baket. Men det gjorde de när vi öppnade burken där vi lagt resultatet av nattens ansträngningar. Till formen liknade det kakor, men de var inte "bjudbara". I panik hade vi skippat receptet och rört ihop ingredienser på måfå. Endast mor åt av kakorna. Kanske av snällhet, men mest av snålhet skulle jag tro.

Matlagning ägnade vi oss också åt med stor energi vid denna tid. Vi hade ganska fria händer, åtminstone med enklare rätter på billiga råvaror. Fläskfilé med grönpepparsås var en av husets favoriter, och lagades alltid av min mor. Vi tilläts angripa filén en gång med viss tvekan från mor, som kom ut i köket och kontrollerade mörheten. Vi fick godkänt till slut, och anrättningen slukades av mina föräldrar och de stolta kockarna.

Vårt brinnande intresse för bakning och matlagning slocknade efter en tid. Hänförelsen berodde nog mest på nyhetens behag. Att vi i lönnedom gav oss in på något vi inte riktigt behärskade. Det blev snart en vana utan spänning. Uttråkning var nog det som fick vårt unga kökslag att upplösas.

I mitt föräldrahem fanns även ett cirkussällskap, naturligtvis utan föräldrar. Det var byns enda såvitt jag vet. Det är bara något år sedan som jag slängde väskan som vi kallade för cirkusväskan. En liten blå pappväska med en sol på, där vi förvarade programmet med numren, några tennisbollar att jonglera med, en jojo och en röd scarf. Vad scarfen skulle användas till minns jag inte.

Det var jag och Stina som startade cirkusen, och vi utsåg mig till direktör, kanske för att vi höll till i mitt hem. Förutom direktör var jag jonglör och ena halvan av en häst. Den bestod av mig och vännen Sonja, samt ett vitt lakan som vi målat en svans och ett hästhuvud med man på.

Min roll som direktör var något svävande, och jag gick mest runt och tittade så det gick framåt för de två lindansarna, akrobaten och den andra halvan av hästen. Jonglörrollen tog jag ganska lätt på, eftersom jag hyste stark tilltro till mitt bollsinn. Jag höll oftast i tre bollar då jag gick runt och pratade med vännerna, men jonglerade sällan med dem. Bara en gång lyckades jag jonglera med tre bollar. Planen var att lyckas med fem bollar, men jag saknade motivationen att öva.

Lindansarna tränade först på en av skotlinorna till segelbåten, som vi spänt upp mellan två dörrhandtag i hallen på nedervåningen. Linan byttes sedan ut till ett tjockare rep, som var stadigare och mindre halt att gå på för dansarna som bar sockiplast.

Det var för det mesta mycket snack och lite verkstad i vår trupp. Jag hade storslagna planer på en turné genom landet, och skrev en skiss på vår framtida cirkus där djur och trapetskonstnärer skulle ingå. Lejon skulle vi hämta från Kolmårdens djurpark, och sedan skulle de tämjäs och övas upp i vår trädgård. På vintern skulle de bo i garaget där även min katt Sessan hade tillgång till sovplats då hon vistades ute. Sessan och lejonen skulle garanterat bli kompisar, eftersom de var släkt i djurriket.

Verkligheten brottades med fantasier, men till slut gick den första föreställningen av stapeln i vår trädgård. Inträdet var gratis för vår unga publik, som fick sitta på en liten bergknalle nära gräsmattans plana del där

numren skulle utföras.

Publiken utgjordes av sju till åtta flickor, som alla var något yngre än vi, och som vi därför antog hyste viss respekt för oss. De satte sig förväntansfulla på berget med halvöppna munnar och glittrande ögon. Jag klev fram på en liten flat sten i mitten av gräsmattan, och såg upp mot publiken. Inspirerad av den kände cirkusdirektören och hans föreställningar som brukade sändas i TV, sa jag till den redan moltigande publiken:

- Får jag be om största möjliga tyssss...tnad.

Det var som sagt redan tyst, och jag presenterade första numret som var lindans med paraply. Repet hade vi bundit mellan plommonträdet och paradisäppelträdet, alldeles nedanför berget med publiken. Mellan träden hade mor anlagt en rabatt. Ett fotografi från tiden antyder att det var salvia och löjtnantshjärtan som växte där. Nu hängde lindansarnas rep rätt över blomsterprakten. Det kunde inte hjälpas.

Men dansarna Lotta och Sonja hade sin bästa dag på repet. Inte en enda gång föll de ner som de gjort så ofta när de övat mellan dörrhandtagen inne i huset. Kanske var det rabattens skönhet, och rädslan för att förstöra den, som förbättrade balansen. En första applåddåska hördes från berget.

Efter lindansen presenterade jag vår duktiga akrobat Kristin. Det var hon och jag som byggt tipin, indiantältet, med fars hjälp. Hon var en glad och tuff tjej som tränade gymnastik flera gånger i veckan. Hon var mycket atletisk, och ett säkert kort i truppen. Kanske det enda säkra. Hon tog sats längst bort i hörnet av tomten, under äppelträdet med James Grieve. Hon for iväg som en kanonkula över gräsmattan, och gjorde flera framåtvoltar i sträck. Den unga publiken satt hänförd med stora ögon och händerna framför sina gapande munnar.

- Åh så duktig!

Kristin gjorde lika lätt flera bakåtvoltar i rad, och hjulade runt som ett riktigt hjul. Vi blev yra bara av att se på. Cirkusen höll i denna stund en mycket hög nivå. Någon i truppen sa att det var världsklass. Ingen tveklade på det. Numret applåderades med bravorop.

Vår cirkus saknade clown, men hade ett sångnummer. Det var Lotta, en av lindansarna, som skulle få äran att sjunga. Hon ställde sig på den lilla flata stenen i gräsmattans mitt, och höll upp knytnäven framför munnen, som om hon höll i en mikrofon. Vad hon sedan sjöng minns jag inte, men det lät nog vackert.

Hon hade bara tagit några få toner då två pojkar rusade in i trädgården. Den ena var Erik, en klasskamrat till Lotta, Stina och mig. Det var han som var "klassens ljus", och som vi parodierat i vår pjäs. Den andre gossens identitet har försvunnit ur minnet. Han stod tyst och såg på när Erik kom framstörtande mot mig och berättade att han läst vår affisch om föreställningen som jag haft upp på byns enda anslagstavla. Han stirrade ilsket på mig och hötte mot mig med en fotboll.

- Fy fan så töntigt med cirkus! Och bara tjejer. Ni är värdelösa idioter.

Han ställde sig framför sångerskan som fortfarande sjöng, och kastade bollen på henne flera gånger, men utan avsedd effekt. Hon fortsatte sången med högre röst, och stod rak som en fura på stenen. Flera i publiken satte händerna för munnen och såg förfärat på numret.

- Näe! Sluta!

Jag stod ganska nära sångerskan och fick till slut tag i bollen och sparkade till den hårt. Den susade förbi den upprörda publiken och fastnade i hagtornshäcken bakom dem. Erik sprang genast bort mot häcken för att hämta bollen. Lotta sjöng vidare, men utan publikens uppmärksamhet. Den var riktad mot pojken och hans förtvivlade försök att få loss bollen ur häcken med sylvassa taggar. Han svor och jämrade sig innan han

till slut fick grepp om bollen. Han klämde på den och insåg att även bollen blivit stucken av en tagg.

- Det är pyspunka på min boll! skrek han.
- Skyll dig själv när du stör cirkusen, sa jag.
- Jag ska berätta för min farsa vad du gjort. Du ska få betala en ny boll!
- Du störde ju cirkusen, pep en av småflickorna på berget.

Lotta hade sjungit färdigt, utan att någon lagt märke till det. Erik upprepade hur värdelösa vi var, och hur fånigt det var med flickor och cirkus.

Jag beslöt att ta in hästen, som fick bli sista numret. Den skulle hoppa över några hinkar som vi ställt ut som hinder. Jonglörsumret ställdes in, vilket var en stor lättnad eftersom jag inte lärt mig jonglera med tre bollar. Två bollar hade inte imponerat ens på smågliden i publiken.

Eftersom jag var en del av hästen fick Stina ta över rollen som presentatör. Lotta och Kristin hjälpte till att lägga lakanet över mig och Sonja. Jag var hästens bakre del, och var därför tvungen att gå framåtböjd för att skapa en rygg. Sonja som alltså var den främre delen, hade två ögonhål i hästhuvudet att se ut igenom. Vi stapplade runt och hoppade över hinkarna, och fick några svaga applåder. Det dröjde inte länge förrän Eriks kamrat tittade in under lakanet. Han var vänligare till sinnet än Erik, men tänkte förstås ställa till det för hästen. Han trängde sig in mellan mig och Sonja, och gick till en början i takt med oss. Publiken var road.

- Titta! Hästen har sex ben!

Men snart började pojken gå i sidled, och snurrade runt med lakanet. Jag fick svårt att gå framåtböjd, och rätade upp mig då och då.

- Det är en dromedar! ropade någon av småflickorna från berget.
- Nä, det är en kamel. Den har två pucklar!

Lakanet blev en härva, och huvudet med ögonhålorna hamnade snett. Sonja kunde inte se framåt, och varnade för krock. Jag såg Eriks ben närma sig utanför lakanet, och kände ett slag i ryggen.

- Slå inte hästen! skrek någon men fick mothugg.
- Det är ju en kamel!

Vid repet mellan träden blev det tvärstopp. Jag och pojken hann inte reagera, och trycktes ihop med Sonja. Vi föll ihop i en hög i mors välansade rabatt. Publiken var hygglig, och lät bli att skratta.

- Stackars hästen! Hur gick det för hästen?

Vi fick av oss lakanet och skrapade bort jord från knän och händer. Jag förklarade att föreställningen var slut, och sedan bockade jag och Sonja mot berget. Vi fick en lång och tröstande applåd. Erik och kamraten sprang äntligen iväg.

Trots att cirkusen blev rena cirkusen under de sista numren, visade småflickorna var de hade sina sympatier.

- De kom ju och förstörde. Ni var jättebra.
- Den bästa cirkus jag sett, sa den minsta flickan som nog var på sin första föreställning.

Ett par flickor ville se och känna på lakanet. De höll länge i änden där vi ritat huvudet och klippt titthål för ögonen. De kunde nog inte riktigt förstå att det nyss varit en häst som hoppade över hinder, men nu bara var ett målat lakan.

Eriks far hördes aldrig av med krav på pengar till sonens nya boll. Mor suckade när hon fick se rabatten med de nedtrampade blommorna, men jag slapp utskällning.

Det blev ytterligare en föreställning den sommaren, men jag kan inte minnas var vi spände upp lindansarnas rep. Min karriär som cirkusdirektör var sedan över. Den blev intensiv men kort, och jag har därför aldrig listat den i mitt CV.

Den förtrollande barndomen fortsatte ännu en tid, och lät mig drömma ljust och vackert. Ända tills den där dagen då våren anlände till vår by.

Fortsättning följer.

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren Åsa Henriksson med Poeter.se id #233268 innehar upphovsrätten